

Szovjet szakemberek a Sztálin Vasmű építésén ^[1]

„A nemzetközi politikai helyzet és elsősorban a magyar–jugoszláv viszony alakulása arra készítette Rákosi elvtársat, hogy a szovjet szakértők figyelmét felhívja a korábban felmerült mohácsi megoldással kapcsolatos meggondolásokra. A szovjet szakértők [...] öt, korábbi kutatások alapján számba jövő helyet vizsgáltak meg. [...] Végso következtetésük az, hogy bár [...] építési többletkiadással jár és évenként 9 millió Ft termelési többletet fog okozni, bizonyos – főleg talajtani alakulásokkal kapcsolatos megoldások alapján – a kombinát építési helyéül Dunapentelet ajánlják.”

Bevezetés

1949 után a kormányzati szintek mellett a gazdasági szerveknél is megjelentek az orosz tanácsadók-szakértők. A korabeli kommunista politikai vezetés szükségesnek látta jelenlétüket, főképpen a szocialista Magyarország első nagy nehézipari beruházásánál, a Dunai Vasmű tervezett építésénél.

Már a II. világháború előtt felmerült egy új, főként acélgyártással foglalkozó vasmű létesítésének ötlete, amely tehermentesíthette volna a diósgyőri üzemet. Az Iparügyi Minisztérium végül 1943-ban Győrt jelölte ki helyszíneként a MÁVAG „F” vasmű megépítésére. A feladat nagysága miatt a MÁVAG bevonta a tervezésbe az egyik leghíresebb amerikai tervező és kivitelező céget, melynek vezetőivel a háború miatt Svédországban egyeztettek. A talajrendezést követően az építkezés is hamar megindult, ám a folyamatos angol-amerikai bombázások miatt új helyszínt kellett keresni. Ennek kiválasztása ugyan megtörtént (Mohács), de a front előrehaladása miatt a terv nem valósulhatott meg.

(Forrás: sulinet.hu)

^[2]
A háború után az újjáépítés, a jótétel, később pedig háborús készülődés, a nehézipari beruházások növekedése ismét előtérbe helyezte az új kohászati kombinát létesítését. Az 1948-as vizsgálatok során több helyszín is felmerült (Paks, Sióagárd, Dunaföldvár). A választás végül először ismét Mohácsra esett, ahol a munkálatok céljára 1949 februárjában létrehozott Nehézipari Beruházási Nemzeti Vállalat (NEB) vezetésével meg is kezdték a munkálatokat annak ellenére, hogy a Magyar Dolgozók Pártja Titkársága már 1949 januárjában nem helyeselte Mohácsot. A Titkárság elé kerülő előterjesztés is már ilyen értelemben fogalmazott: „A mohácsi kijelölt hely a határtól 11 km-re van, ezzel szemben Sióagárd távolsága 54 km. (A komló szénbánya a határtól 40 km-re fekszik). Mohács választása ezért elég komoly és diverziós és provokációs veszélyt jelentene. A Gazdasági és Pénzügyi Bizottság figyelembe véve azt is, hogy a földmunkákkal kapcsolatos többletköltség jelentősen csökkenthető, továbbá azt hogy Sióagárd választása nemcsak hátrányt jelent a szállításnál, hanem centrálisabb fekvésénél fogva előnyt is, a vasmű telepítési helyéül Sióagárdot ajánlja.”

Csakúgy, mint 1943-ban ismét tudatosult, hogy ilyen volumenű beruházás megvalósításához a magyar szakembereknek nem volt meg a kellő tapasztalatuk. Az amerikaiakra politikai okokból már nem lehetett számítani, a szovjetekre viszont igen. A Szovjetunióban a '30-as években történt nehézipari beruházások és megfelelő szakmai háttérrel biztosították számukra, hogy levezenyeljenek egy ilyen jellegű magyarországi építkezést is. Így született meg a Szovjet Kohászati és a Magyar Nehézipari Minisztériumok között 1949. július 26-án az államközi szerződés, amely a leendő dunai vasmű tervezési és kivitelezési munkáival kapcsolatos ügyeket rögzítette. A szerződés a technológiai segítségnyújtást és szállítások mellett szakemberek küldését is előírta. A szovjet mérnökök technológiailag nem voltak képzettebbek, de a szervezésben nagyobb tapasztalatokkal rendelkeztek. Ebben és az ezt követő kiegészítő szerződésben rögzítették a küldendő tanácsadók bérezését is (Lásd a 1. dokumentumot!). Eszerint a Magyar Kormány vállalta, hogy a rendes fizetésen felül (havi 250-450 dollár kiszállási napidíjat is fizetnek nekik, valamint a lakás és egyéb utazási költségeiket is fedezi). A munkálatok összértékét (beleszámítva a fent említetteket) 203 350 amerikai dollárban határozták meg. Az összeget három részletben a Nemzeti Bank útján a Szovjetunió Állami Bankjába a „Tyehnoekszport” számlájára kellett utalni. Mint látni fogjuk a beruházásban a kormányokon kívül szovjet és magyar cégek is érdekeltek voltak. A szakértőkkel kapcsolatos szerződések esetén a szovjet felet a „Tyehnoekszport” (Összövetségi Export-Import Egyesülés), míg a magyart a NIKEX, majd jogutóda KOMPLEX képviselte.

Játszó gyermekek az épülő városban

(Forrás) [3]

1949 augusztusában a NEB vezérigazgatója, **Sebestyén János** Moszkvába utazott a fenti szerződés pontosítása végett. Elképzelései szerint az oroszok csak a tervezés (még mindig a mohácsi helyszín volt terítéken), magyarok által kevésbé ismert fázisainak kidolgozásában vettek volna részt. Ezzel szemben utóbbiak ragaszkodtak az oroszországi módszerek maradéktalan megvalósításához és nehezményezték, hogy a magyar fél már belekezdett az előzetes tereprendezésbe és kísérelő létesítmények építésébe.

1949 végére a szovjet-jugoszláv (és ezzel párhuzamosan a magyar-jugoszláv) viszony olyannyira és látványosan (lásd Rajk-per) elmérgesedett, hogy az MDP Titkársága, majd pedig Politikai Bizottsága a szovjet szakértők „tanácsára” az építkezés dunapentelei áthelyezése mellett döntött. Mindkét ülésre lényegében azonos előterjesztést nyújtottak be. Eszerint: „A vaspári kombinátra vonatkozóan a Szovjetunióval kötött megállapodásunk értelmében októberben kilenc kohóépítő-tervező mérnökből álló szovjetdelegáció érkezett Magyarországra, hogy a kombinát építési helyét megállapítsa.

A nemzetközi politikai helyzet és elsősorban a magyar-jugoszláv viszony alakulása arra készítette Rákosi elvtársat, hogy a szovjetszakértők figyelmét felhívja a korábban felmerült mohácsi megoldással kapcsolatos megfontolásokra.

A szovjet szakértők most elkészült jelentése beszámol arról, hogy összesen öt, korábbi kutatások alapján számba jövő helyet vizsgáltak meg. Ebből különböző okok alapján kiszűrték hármát. Igen alapos összehasonlító vizsgálat tárgyává tették a fennmaradó kettőt: Dunapentelet és Mohácsot. Végül következtetésük az, hogy bár Dunapentele választása magánál a kombinátnál 12, a lakótelepnél pedig 130 millió Ft építési többletkiadással jár és évenként 9 millió Ft termelési többletet fog okozni, bizonyos - főleg talajtani alakulásokkal kapcsolatos megoldások alapján - a kombinát építési helyét Dunapentelet ajánlják.”

A hivatalos indoklás szerint a kombinát Mohácson földrendésveszély lehetséges a jövőben. Ténylegesen azonban a korábban említett politikai indok lehet a háttérben, mi sem igazolja mindezt jobban, minthogy a korábbi felmérésekben szó sincs földrendésveszélyről. A párt döntését a Minisztertanács 1949. december 28-i keletű, 6957/1949. eln. /3. számú határozata emelte hivatalossá.

Az Iparterv 1950. január 12-re elkészített tervei alapján a Szovjetunió nagy tervezőcégei (Gipromez, Giprokosz) megkezdték a kohászati kombinát vezértervének elkészítését, mely végül 1950 novemberére jutott el Magyarországra. A tervek közül egy igen széles körű termelési profillal rendelkező vasmű képe bontakozott ki, melyben a hengerelt termékek gyártása mellett ércelőkészítő-, kokszoló-, tömörítő-, vegyi- és elektromos művet is létesítenének, kiegészítve egy gépgyártással is foglalkozó üzemmel. Az előkészítő munkálatok ugyan már 1950. május 2-vel megkezdődtek, az egész országot megmozgató építkezés lényegi része azonban csak 1950 végén indult meg. Ez okból Dobi István a Minisztertanács Elnöke 1950. december 18-án levelet intézett Sztálinhoz a magyar szakemberek Szovjetunióba, illetve a szovjetek Magyarországra való küldése ügyében (**Lásd a 2. dokumentumot!**). A magyar kormány és a pártvezetés az építkezés végét 1953-ban jelölte meg és elképzeléseik szerint 1954-ben már üzembe kívánták helyezni az első ütem által megvalósult épületeket és gépparkot. Az épülő vasmű a szovjet generalisszimusz tiszteletére a Sztálin Vasmű, a város pedig a Sztálinváros nevet kapta. Különböző kiegészítő egyezmények ellenére az építkezés mellett a szovjet szakemberek kiküldése is akadozott. Sebestyén János 1953-as jelentése szerint az eddig kért kilenc szakemberből eddig mindössze három érkezett meg. Ezen felül további 11 embert küldésére lenne szükség (**Lásd a 3. dokumentumot!**).

A vasmű mechanikai üze a névfelétel előtti napokban

(Forrás) [4]

Ennek és a Moszkvában tárgyaló magyar delegáció tárgyalásainak eredményeként szülehetett meg az 1953. március 25-én kötött újabb egyezmény, ezáltal már a Szovjet Vaskohászati Minisztérium és a Magyar Kohó- és Gépipari Minisztérium között nyolc szakértő küldéséről. Több eltérés tapasztalható azonban a korábbi szerződéshez képest. A magyar kormányzatnak nemcsak a küldöttek fizetését és ellátását kell fizetnie, hanem a Szovjetunió által „elszenvedett” kárt is, mely a távollétük miatt érte Moszkvát. Ennek következtében ténylegesen nem az ide küldött szakértőknek kellett sokat fizetni, hiszen ők a magyar szakemberekhez hasonló bérezésben részesültek (3252 forint/fő/hó), hanem az orosz államnak, mely személyenként havonta további 2-4000 rubelt (6-12000 forint) kapott értük. A fentiek tükrében a fizetés mikéntjében is változást figyelhetünk meg. Dollár helyett a rubellel gyenlítették ki a bért, valamint nem a Magyar Nemzeti Bankon, hanem az orosz érdekeltségű Kereskedelmi- és Iparbankon keresztül történt az átutalás, mégpedig egy összegben. (**Lásd a 4. dokumentumot!**)

Az orosz szakemberek több intézményből érkeztek Magyarországra. A tervező és kereskedelmi cégek mellett a Vaskohászati és az Építészeti Minisztérium is küldött megbízottakat. 1953 februárjában pedig, a Szovjet Tudományos Akadémia alelnöke, egy bizonyos Bargyin utazott Magyarországra, hogy tanáccsal lássa el a hazai szakembereket. Emellett a szovjetek szakkönyveket is hoztak a hazai képzést elősegítendő. 1953-ban a Kohó- és Gépipari Minisztérium a szakértők tanácsainak minél eredményesebb hasznosítása érdekében utasítást adott ki (64/1953. sz. KGM utasítás), mely szerint minden olyan szerv/vállalat ahol orosz szakértők tevékenykednek, havonta jelentést készít a tanácsolt javaslatokról. (**Lásd az 5. dokumentumot!**). A Magyarországon tartózkodó orosz tanácsadók az állandó gyárbejárások, építkezések irányítása és az eszközök használatának betanítása mellett heti rendszerességgel operatív értekezletet tartottak a NEB és a beruházó cégek megbízottjaival. Mindezt a Szovjet Külkereskedelmi Kirendeltségen tartandó két hetenkénti ülések egészítették ki. (**Lásd a 6. dokumentumot!**) Az előírt irreális öt éves terv miatt az oroszok számos alkalommal kifejezték elégedetlenségüket. 1953. október 8-án például a raktározás-szállítás-összeszerelés szervezetlenségei miatt.

Az 1953-as politikai fordulat következtében az 1954 elején átadott I. nagyolvasztó ünnepsége után, a Nagy Imre miniszterelnök által fémjelzett politika jegyében jelentősen csökkentették a Sztálin Vasműre fordítandó összeget. Ennek ellenére bizonyos munkálatokhoz továbbra is szükség volt az orosz szakemberekre. Ezt

bizonyítja a Dunai Vasmű igazgatójának, *Borovszky Ambrus*nak a levele, amelyben arra kéri *Mekis Józsefet*, a Minisztertanács elnökhelyettesét, hogy a kemenceblokk építését ellenőrző *Dachnovszkij* és *Koftun*, a kokszolómű főmérnöke Magyarországon maradjon, valamint újabb négy orosz szakember küldését (szénszáritó, szénmosó, a gázkondenzációs és a kénüzem gépeinek felszerelésére) terjessze elő a szovjeteknek. 1955 után az építkezés mellett már beindult a gyártás is. 1957 után kezdődött meg orosz tervek alapján a meleg- és hideghengermű építése, melyhez *Hlebnyikov* (Szovjetunió Tervhivatal vezetője) és további három fő kiküldetését kérte Moszkvától a magyar kormányzat.

A Dunai Vasmű megnyitása

(**Forrás**) ^[5]

A még ma is működő Dunai Vasmű építésén, mint láthattuk számos igen jól fizetett szovjet mérnök dolgozott, és bár szakértelmüket az idő távlatából nehéz megítélni, ténykedésük, mégis jól szemlélteti a külső tartománynak számító Magyarország és a Szovjetunió közti kapcsolatot.

A dokumentumokat a Dunai Vasmű (MOL XXIX-F-2) és a Nehézipari Beruházási Nemzeti Vállalat (MOL XXIX-F-4) iratanyagából válogattam össze.

Az iratokat a mai helyesírási szabályoknak megfelelően közöljük, több esetben azonban megtartottuk a korszakban alkalmazott megfogalmazásokat (például: Technoexport-Tyehnoeksport, havonkint, Minisztérium-i, podgyász), továbbá az orosz nevek akkori írásmódját is.

Források

1. Kiegészítő egyezmény a szovjet szakemberek küldéséről

1949. augusztus

011290130. sz. rendelés

Kiegészítő Egyezmény.

Moszkva.

Az 1949. július 26-i szerződés 13. §-ának alapján a Szovjetunió kohóipari minisztériuma, továbbiakban vezérszállító, összuniói export-import társulat Technoexport, Moszkva egyoldalról és a Magyar Népköztársaság Nehézipari Minisztériuma NIKEX Budapest másik oldalról között a következő megegyezés történt a vezérszállító részéről elvégzendő műszaki segítség kérdésében a vezérrendelőnek.

A munkálatok értéke.

1. §

A munkálatok értéke, amelyek az 1949. július 26-i szerződés 1,2 és 8 §-aiban foglaltatnak kétszázháromezer háromszázötven (203 350) amerikai dollárt tesz ki.

Ebből:

1./ Az 1949. július 26-i szerződés 8. § -a szerint megfelelően a jelen megegyezés 2. §-ban leírt skála szerint (1. sz. melléklet) tízezerháromszáz (10 300) amerikai dollár.

2./ Az 1949. július 26-i szerződés 8. § -a alapján a jelen szerződés 3. §-ának feltételei szerint hatezerötven (6050) amerikai dollár

3./ Az 1949. július 26-i szerződés 2. §-ának 3. pontja alapján száznolcvanhétezer (187 000) amerikai dollár.

Szakemberek fizetése

2. §

A vezérrendelő fizet a versenyszállító szakembereknek, akik Magyarországra kiküldve műszaki segélynyújtás és egyéb munkák elvégzésére, amelyek az 1949. július 26-i szerződés 1. és 2. §-iban vannak lefektetve a következő bérszálló szerint:

•	Főmérnök	- 450 amerikai dollár havonta,
•	Csoportmérnök	- 350 " " "
•	Vezetőmérnök	- 300 " " "
•	Mérnök	- 275 " " "
•	Technikus /mester/	- 250 " " "

A fenti bérskála napidíjas elszámolásban lesz alkalmazva (1:30) havidíj minden teljes vagy nem teljes napért, amelyet a vezérszállító szakemberei mindegyike Magyarországon vagy útban tölt el.

Ezen kívül a vezérrendelő megtéríti a vezérszállítónak az útiköltséget, podgyász szállítást, szállodai költségeket, amelyek összefüggésben vannak a Magyarországra vezényelt szovjet szakemberek áthelyezésével.

3. §

A vezérrendelő fizetésén kívül, amelyek jelen egyezmény 2. §-ban vannak elfogadva a Magyarországra vezényelt szovjet szakembereknek kiszállítási napidíjat fizet és lakáspénzt magyar forintban a Magyar Nemzeti Bank árfolyama szerint a jelen egyezmény 1. §-ban rögzített bérskála 50. §-ának megfelelően, úgyszintén megfizeti az utazási költségeket, podgyász szállítási árát szállodai költségeket, az orosz szakembereknek Magyarországról Szovjetunióba való átutazásával kapcsolatban.

4. §

A szolgálatért járó fizetés, amelyet vezérszállító kap jelen egyezmény 1. §-a és a 3 pontjának megfelelően a vezérrendelőtől, az 1947. július 15-i a Szovjetunió és a Magyar Köztársaság közötti áruforgalomra vonatkozó és az ezt követő egyezményeknek megfelelően. Ezek a kifizetések a vezérrendelő által a Nemzeti Bank útján történnek az 5 példányban amerikai dollárban kiállított számlák benyújtását követő 10 napon belül, sürgőnyi átutalással a Szovjetunió állami bankjának Moszkva a Technoexport javára vagy rendeltetése szerint.

5. §

A tervezési feladatok elvégzéséért jelen egyezmény 1. §-ának 3 pontjának megfelelően a számlákat a Technoexport nyújtja be, és a vezérrendelő által a következő elosztásban lesz kifizetve:

40%-a	Ezen munkák értékének 20 nap leforgása alatt, jelen egyezmény aláírásától számítva,
50%-a	Ezen munkák értékének 20 nappal azután, miután a tervezési feladat át lesz nyújtva a vezérszállító által Moszkvában a vezérrendelőnek.
10%-a	Ezen munkálatok értékének 20 nap leforgása alatt, attól a naptól számítva, a amikor a vezérrendelő jóváhagyja a tervezési feladatot.

6. §

A vezérszállító szakembereinek napi küldetési és lakásdíjának kifizetése jelen egyezmény 1. §-a 2. pontjának megfelelően a vezérrendelő által történik magyar forintban a Magyar Nemzeti Bank amerikai árfolyam alapján átutalva a Szovjetunió állami bankjának Moszkvában a Technoexport javára, vagy annak rendeltetése szerint 10 nap leforgása alatt, miután a Technoexport, vagy utasítása szerint az ő nevében a Szovjetunió magyarországi kereskedelmi követe a vezérrendelőnek amerikai dollárban kiírt számlákat átnyújtotta.

A szakemberek munkáinak számláit amerikai dollárban és forintokban kiszámítva a Technoexport vagy annak megbízása alapján a Szovjetunió magyarországi kereskedelmi megbízottja állítja ki minden hó 5.-én, amelyért jár a fizetési összeg a Magyarországon tartózkodó, vagy útban lévő szakemberek számának megfelelően ezen időszak alatt a Technoexport adatai szerint.

Az amerikai dollárban és forintban számított fizetéseinek végelszámolása a vezérszállító szakembereinek munkája után a Magyarországon elvégzett és befejezett munkát követő 20 nap leforgása alatt történik oly módon, hogy a vezérrendelőnek át lesz nyújtva a végelszámolás és mellékelve lesz a vezérrendelő által igazolt napok száma, amelyet a szovjet szakemberek a magyar köztársaságban töltöttek.

Az elszámolási összeg, amelyek a felek bármelyikének jár a végelszámolás alapján amerikai dollárban a klíring számlára lesz írva. Azon összeg, amely a felek bármelyikének az elszámolás alapján a magyar forintokban a másik fél által annak megfelelően a Magyar nemzeti Bankban a vezérrendelő számlájára lett befizetve, vagy a Szovjetunió állami bankjának a Technoexport számlájára.

7. §

Az összes költségek, amelyek jelen egyezmény és az 1949. július 26-i szerződéssel vannak kapcsolatban és Magyarország területén történtek a vezérrendelő által lesz kifizetve, a Szovjetunió területén pedig a vezérszállító költségére.

8. §

Az összes többi kérdésben az 1949. július 26-i szerződés feltételei lesznek érvényben.

9. §

Jelen kiegészítő egyezmény négy orosznyelvű példányban van aláírva, amiből két példány a vezérrendelő számára, egy a vezérszállító és egy a Technoexport számára.

10. §

A felek jogcíme:

Vezérszállító	- a Szovjetunió Kohóipari Minisztériuma Moszkva, Nogin-tér
Technoexport	- Moszkva Kiubüsev utca 21.
Vezérrendelő	- Magyar Köztársaság Nehézipari Minisztériuma, Budapest, NIKEX-Budapest, Dorotya u. 6.

11. §

Jelen szerződés négy oldalból áll és 1. és 2. sz. mellékletekkel bír, két oldalból, amelyek elválaszthatatlan részét képezik

A SZOVJETUNIÓ KOHÓIPARI
MINISZTERIUMA

A MAGYAR NÉPI KÖZTÁRSASÁG
NEHÉZIPARI MINISZTERIUMA

TECHNOEXPORT

NIKEX

[1949. augusztus]

2. Dobi István levele Sztálinnak

1950. december 18

Szovjetunió Minisztertanácsa

Elnökének

Moszkva

A Szovjetunió Kohászati Minisztere és a Magyar Népköztársaság Nehézipari Minisztere 1949. július 26-án szerződést kötöttek a „Dunai Vasművek” metallurgiai kombinát tervezésének előkészítésére. E szerződés alapján a kombinát tervezése folyik. [popup title="["... " format="Default click" activate="click" close text="Kihúzott rész: A már elkészült tervek alapján."]A kombinát építkezése is megkezdődött az 1950-es évben. Az építkezés üteme 1951 évben ugrásszerűen fokozódik, majd 1952-ben éri el csúcspontját.

Ilyen nagyszabású építkezése Magyarországon még példa nem volt, és ezért az építkezés különböző vezető posztjaiba kiválasztott magyar szakembereknek nincs meg a kellő tapasztalatuk és gyakorlatuk, sem az építkezés szervezésére, sem pedig kivitelezése terén.

Ezért [popup title="["... " format="Default click" activate="click" close text="Kihúzott rész: tisztelettel."] kérem a Szovjetunió Kormányát [popup title="["... " format="Default click" activate="click" close text="Kihúzott rész: szíveskedjenek."] segítse hozzá) a Magyar Kormányt [popup title="["... " format="Default click" activate="click" close text="Kihúzott rész: hozzásegíteni."] ahhoz, hogy szakértői a szovjet gyakorlati tapasztalatok átvételével jobb felkészültséggel láthassanak neki ennek a nagy munkának. Kérem, hogy

1./ a Szovjetunió Kormányja adjon engedélyt arra, hogy a I. számú mellékleten specifikált 18 magyar szakértő (esetleg 2 csoportban) 4-6 hétig a Szovjetunióban egy hasonló metallurgiai kombinát építkezésénél az organizációs és műszaki problémákat tanulmányozhassa.

2./ a Szovjetunió Kormány adjon engedélyt arra, hogy a II. számú mellékletben specifikált szovjet szakemberek az építkezés tartalmára, de legalább 2 esztendeig a Magyar Kormány tanácsadóiként Magyarországra jöhessenek.

Budapest, 1950. december 18.

Dobi István

A Magyar Népköztársaság

Minisztertanácsának

Elnöke.

Jelzet: MOL XXIX-F-2-a 11. d. A SZU Vaskohászati Minisztériuma, mint fővállalkozóval folytatott tárgyalások iratai. - Magyar Országos Levéltár. Dunai Vasmű általános iratok.

3. Sebestyén János kormánybiztos feljegyzése Szobek András külkereskedelmi miniszternek

1953. január 19.

Budapest, 1953. január 19.

Feljegyzés

Szobek elvtársnak

A Sztálin Vasmű tervezésével, szerelésével és üzembe helyezésével kapcsolatos szovjet *szakértők kérdéséről*

A szovjet-magyar hosszúlejárati szerződésben a Szovjetunióból Magyarországra jövő szakértőkre a következő szerződés pontok állnak:

Jegyzék

A Magyar Népköztársaságba műszaki segítségnyújtás céljából küldendő szakértőkről

Szakemberek száma és szakiránya	Teljesítés határideje
Két szakember a nagyolvasztók, martinkemencék és koksizoló kemencék építésénél nyújtandó konzultációra 10 hónapig terjedő időszakra. Egyiket sem kaptuk meg. Mindkettő azonnal szükséges lenne.	1952-1953 év
Egy szakértő, löszös talajon létesítendő ipari építményekkel kapcsolatos konzultációra 3 hónapig terjedő időszakra Megkaptuk.	1952. I. negyed
Két szakértő erőátviteli hálózatok és távfűtés tervezésével és létesítésével kapcsolatos konzultáció céljára 3 hónapig	

terjedő időszakra. A távfűtő szakértőt megkaptuk. A másikat még nem.	1952. I. negyed
Egy szakértő a Dunai Vasmű építkezéséhez tervezői felügyeletet gyakorlás céljából 2 év időtartamra. Az ősszel 3 hónapig nálunk volt, majd hazautazott és még nem jött vissza. Máris sürgős szükség lenne rá.	1952-1954. év

Ezen kívül tartalmazza még a hosszúlejáratú szerződés a gépi berendezések után „Megjegyzés” rovatának 4./ pontja a következőket:

„4./ A gépi felszerelések szerelési vezetése és a vállalatok üzembe helyezésénél és beindításánál nyújtandó műszaki segítségnyújtás a felek megegyezése szerinti terjedelemben és határidőkkel eszközöltetik.”

Ezzel kapcsolatosan eddig már kértük október 29-én 2717 sz. levelünkben Kovalj elvtárstól , hogy

1./ a tömörítő-művel kapcsolatosan az üzembe helyezéshez küldjenek ki 1953 áprilisában 6 hónapi időtartamra egy tömörítő-művi szakembert,

2./ az automatika, mérő és ellenőrző készülékek felszerelésére ugyancsak 1953 áprilisában 6 hónapra 1 szakembert.

Ezen kívül nemrégiben kértük 1953. I. negyedére az érctéri óriási daru szereléséhez és üzembe helyezéséhez egy mechanikai és egy villamos szerelő kiküldését, minthogy a kérdéses daru komplex szállítások keretében Német Demokratikus Köztársaságból került leszállításra természetesen ugyanonnan való szerelőket is kértünk.

Fentiekén kívül szükségünk van még:

1./ Egy vezető szerelőre a turbófúvóhoz	1953. április 1953. június között
2./ Egy-egy gépészeti és villamos vezető szerelőre vagy technikusra, vagy mérnökre a nagyolvasztóhoz tartozó gépek szerelése vonalán	1953. március-július között.
3./ Egy-egy mechanikai és villamos vezető szerelőre vagy technikusra vagy mérnökre a martinüzemhez tartozó gépek szerelése vonalán	1953. május-szeptember
4./ Egy vezető szerelőre, vagy technikusra, vagy mérnökre koksizólóműhöz szállítandó berendezések szerelésére	1953. július-október
5./ Egy nagyolvasztó technológus mérnökre az I. sz. nagyolvasztó indítása és üzembe helyezése tartamára	1953. május-október
6./ Egy martinász technológus mérnökre a martinüzem pakura tüzeléssel való üzembe helyezésének időtartamára	1953. július-december
7./ Egy koksizoló technológus szakemberre az I. sz. koksizoló battéria üzembe helyezéséhez	1953. augusztus- 1954. május

8./	Egy szénmosó és egy szénflotáló technológus szakemberre a szénmosó üzembe helyezésének időtartamára	1953. december- 1954. május
9./	Egy kokszevegész technológus szakemberre a vegyüzemek üzembe helyezésének időtartamára	1954. február-július

Kérem, hogy Szobek elvtárs a már eddig is kért t szakembereket legyen szíves megsürgetni, a többieket pedig, akiket jelen feljegyzésben specifikáltam, szíveskedjék megkérni.

Sebestyén János

Jelzet: MOL XXIX-F-2-a 13. d. Szovjet szakértők munkája. - Magyar Országos Levéltár. Dunai Vasmű általános iratok.

4. Újabb egyezmény szovjet szakemberek küldéséről

1953. március 25.

Brazsil-Fekete

Rendelési szám: 011290130

011995. sz. SZERZŐDÉS

Moszkva

1953. március 25

A Szovjetunió Vaskohászati Minisztériuma, továbbiakban „Minisztérium” és a „Tyehnoeksport” Összövetségi export-import egyesülés, Moszkva, egyrésztől és a Magyar Népköztársaság Kohó- és Gépipari Minisztériuma, továbbiakban „Főrendelő” és a komplett vállalati berendezések exportját lebonyolító „Komplex” Magyar Vállalat, mint a „Nikex” jogutódja, Budapest, másrésztől, megkötötték jelen szerződést a következő tárgyan:

1. §

A Minisztérium 1953. év áprilisától 1954 júliusáig szakembereket küld ki Főrendelőhöz, hogy szakmák szerint műszaki segítséget, nyújtsanak, jelen szerződéshez csatolt 2. sz. Mellékletnek megfelelő tartózkodási időre. A Melléklet a szerződés elidegeníthetetlen része.

2. §

Főrendelő a Minisztériumnak megtéríti:

a/ A jelen szerződés 1. §. értelmében műszaki segítségnyújtás céljából Főrendelőhöz kiküldött Minisztérium-i szakemberek javadalmazásával kapcsolatos költségeket, olyan fizetési arányban, amely a Főrendelőnél a megfelelő beosztású és képesítésű ottani szakemberekre érvényes, beleértve a munkabérhez járó megállapított pótlékokat, s egyéb juttatásokat is, a jelen szerződéshez csatolt 2. sz. melléklet szerint;

b/ A Minisztérium-i szakemberek Főrendelőhöz és vissza való költözésével kapcsolatos kiadásokat, az utazási és podgyász-szállítási költségek, egy-egy szakemberre 80 kg podgyászt számítva, a rapidíjakat, elszállásolási díjat és munkabért, mind a Szovjetunió, mind a Főrendelő országa területén töltött utazási időre.

Az utazási időre járó munkabér 1/30 számítás alapján napra kerül megtérítésre, azokból a fizetésekből kiindulva, amelyeket a Minisztérium szakemberei a Szovjetunióban kapnak; az utazási időre járó rapidíjak és elszállásolási díjak a Szovjetunióban érvényben lévő normák szerint kerülnek megtérítésre.

3. §

Abban az esetben, ha a jelen szerződés érvényességi ideje alatt a 2. § „a” pontjában megjelölt 2. sz. mellékletben feltüntetett fizetések, a hozzájuk járó pótlékok és egyéb juttatások Főrendelő szakemberei részére megváltoznak, értelemszerűen meg kell változtatni a Minisztériumnak járó feltüntetett térítést is.

4. §

Főrendelő megtéríti a Minisztériumnak azokat a veszteségeket is, amelyek a Minisztérium szakembereinek Főrendelőhöz való kiküldésével kapcsolatban elszenved, egy-egy szakemberre havonként 2-4000 rubel összegben, a szakképzettségtől függően.

5. §

Abban az esetben, ha a Minisztérium szakemberei nem teljes naptári hónapot töltenek kiküldetésben, a térítés 1/30 számítás alapján napra fog történni jelen szerződés 2. sz. mellékletében, a 2. § „a” pontjában és a 4. §-ban feltüntetett összegekből.

6. §

Ha a Minisztérium valamelyik szakembere Főrendelőnél való tartózkodása folytán megbetegszik, Főrendelő a betegség egész tartalmára, legfeljebb azonban három hónapra, nem fogja megszüntetni a jelen szerződés 2. sz. mellékletében és a 4. §-ában feltüntetett térítés kifizetését.

7. §

Főrendelő saját számlájára kifizeti az összes olyan állami és helyi adókat, amelyekkel a Minisztérium szakembereit Főrendelőnél való tartózkodásuk alatt megterhelik.

8. §

Főrendelő a Minisztérium szakemberei részére Főrendelőnél végzendő munkájuk időtartamára szolgálati helyiséget, kvalifikált tolmácsokat, szükséges munkaerőt és egyéb olyan tárgyakat és anyagokat biztosít, amelyekre a jelen szerződés szerint nyújtandó műszaki segítség jellegének megfelelően szükség van, biztosítja továbbá a szolgálati utazásokhoz szükséges közlekedési eszközöket, orvosi segítségeket, s berendezett, fűtéssel, világítással és egyéb közszolgáltatásokkal ellátott lakásokat.

9. §

Főrendelő biztosítja a Minisztérium szakembereinek adagolt élelmiszerekkel és olyan ipari cikkekkel való ellátását, melyeket Főrendelő szakemberei éveznek.

10. §

A Minisztérium visszahívhatja szakembereit a Szovjetunióba, vagy másokkal válthatja fel őket. A felváltásról, illetőleg visszahívásról a Minisztérium értesíti Főrendelőt. Ezt a körülményt jegyzőkönyvben rögzítik, amely elidegeníthetetlen részévé válik a szerződésnek.

11. §

A Minisztérium szakembereinek Főrendelőtől független okok miatt történő visszahívásával vagy felváltásával kapcsolatos költségeket a Minisztérium viseli.

A műszaki segítségért járó elszámolási feltételek a jelen szerződéshez csatolt 1. sz. mellékletben kerülnek meghatározásra; a melléklet a szerződés elidegeníthetetlen része.

15. §

Jelen szerződés orosz nyelven készült és 4 példányban került aláírásra ezek közül: egy a Minisztérium, egy a „Tyehnoekszport” Ó/E, egy Főrendelő részére.

A felek jogi címe:

Minisztérium	Szovjetunió Vaskohászati Minisztériuma Moszkva, Nogina [!] tér 4.
„Tyehnoekszport” Ó/E	Moszkva, Szmolenszkaja-Szennaja tér 32.
Főrendelő	Magyar Népköztársaság Kohó- és Gépipari Minisztériuma Budapest, Szabadság tér 5-6.
„Komplex”	Budapest, Dorottya u. 6.

A szerződés I. számú melléklete

Rendelési szám: 011290130

1. sz. melléklet az 1953. március

23-án kelt 011995 sz. szerződéshez

Elszámolási tételek

A jelen szerződés szerint a Minisztérium szakemberei által nyújtott műszaki segítségért járó fizetéseket a Komplex eszközi rubelekben, az 1952. január 23-án kelt megegyezés és azon utólagos megegyezések értelmében, amelyek az ilyen természetű elszámolásokat a fizetés napjára szabályozni fogják.

Ezeket a fizetéseket a Komplex a Magyar Népköztársaság Ipari-Kereskedelmi Bankján keresztül, Budapest, a Szovjetunió Állami Bankja számlájára, Moszkva „Tyehnoekszport” Ó/E javára átutalások révén végzi teljes összegben 10 nap leforgása alatt, attól a naptól számítva, amint a Magyar Népköztársaság Kereskedelmi-Ipar Bankja a „Tyehnoekszport” Ó/E számláit megkapja.

A „Tyehnoekszport Ó/E a „Komplex”-nek havonként benyújtja a számlákat az elmúlt hónapra vonatkozólag.

A végleges elszámolás akkor történik, amikor a szakemberek befejezték a munkájukat a Magyar Népköztársaságban, mégpedig úgy, hogy a „Komplex” benyújtja a „Tyehnoekszport Ó/E-nek a számlákat, s hozzájuk jegyzőkönyveket mellékel, amely igazolja a Minisztérium-i szakemberek számát, beosztását és a Magyar Népköztársaságban töltött idejét.

A jegyzőkönyveket a felek megbízottjai aláírják.

A szerződés II. számú melléklete

Rendelési szám: 011290130

2. sz. melléklet az 1953. III. 23-án

kelt 011995 sz. szerződéshez.

A SZAKEMBEREK JEGYZÉKE

Akiket a Minisztérium műszaki segítségnyújtás céljából

Főrendelőhöz kiküld

sorszám	Nyújtandó műszaki segítség megnevezése	Beosztás megnevezése	Szakemberek száma	Kiküldetési idő	A helybeli szakemberek részére érvényben lévő fizetések, beleértve a megállapított pótlékokat és juttatásokat, rubelben.
1.	A nagyolvasztó villamosberendezésének főszerelése	Főmérnök	1	1953. március-július	1084

2.	1. sz. kokszolóblokk megindítása	Vezető főmérnök	2	10 hónap (1953. aug.-1954. máj.)	1193
3.	A mérő-ellenőrző műszerek szerelése	főmérnök	1	6 hónap (1953. máj.-okt./	1084
4.	A turbólégfúvó felszerelése	főmérnök	1	3 hónap /1953. ápr.-jún.)	1084
5.	A kokszolómű berendezésének főszerelése	főmérnök	1	4 hónap (1953.júl.-okt.)	1084
6.	Szénmosó megindítása	Főmérnök	2	10 hónapig (1953. dec.-1954. augusztus).	1084
7.	Flotálás megindítása				
8.	Vegyí üzemek megindítása				

Jelzete: MOL XXIX-F-2-a 12. d. A SZU Vaskohászati Minisztériuma, mint fővállalkozóval folytatott tárgyalások iratai - Magyar Országos Levéltár. Dunai Vasmű általános iratok.

5. Minisztériumi utasítás szovjet tanácsadók munkájának hasznosítására

1953. augusztus 13.

Kohó- és Gépipari Minisztérium
Budapest, V. Szabadság tér 5-6.
Telefon: 122-690, 123-590

Szigorúan titkos!

Kivonat a 64/1953. KGM. Számú utasításból

Szovjet szakértők, tanácsadók munkájának hasznosítása

Utasítás főosztályok, iparági igazgatóság iparági jellegű trösztök és ipari kutató intézetek vezetőihez.

A nemzetközi Gazdasági kapcsolatok keretében a Szovjetunió gazdag műszaki tapasztalatait vesszük át. A Szovjetunió által nyújtott önzetlen segítség nagy támogatást jelent számunkra az előttünk álló feladatok megoldásához és terveink teljesítéséhez. Ennek a baráti támogatásnak közvetlen megnyilvánulása az is, hogy minisztériumunk területén úgy a múltban, mint a jelenben is dolgoznak szovjet tanácsadók, akik számos nagyjelentőségű feladat megoldására tettek értékes javaslatot.

III. Vegyes rendelkezések

„9. Mindazok a vállalatok és intézetek, ahol szakértők, tanácsadók dolgoznak, kötelesek minden hónap 10 napjáig a megelőző hónapról jelentést küldeni felügyeleti iparági igazgatóságukhoz. Az iparági igazgatóságok által elrendelt javaslatok bevezetéséről szóló vállalati havi jelentéskészítését az igazgatóságok (trösztök) szervezzék meg. A jelentésnek tartalmaznia kell a bevezetésre rendelt javaslat rövid ismertetését és a javaslat megvalósításának helyzetét. A javaslatok teljes megvalósítása után zárójelentést kell készíteni az iparági igazgatóság részére,

Az iparági igazgatóság vezetői személyesen felelősek, hogy a vállalatok, intézetek a havi és zárójelentésre vonatkozó rendelkezéseket maradéktalanul végrehajtsák.”

A végrehajtásért felelősök: a főosztályok, iparági igazgatóságok, iparági jellegű trösztök, ipari kutató intézetek vezetői.

Előadó: Jenei Sándor Műszaki főosztály Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok osztálya Bp., Arany János u 25. IV. e. 7. telefon 122-173

Budapest, 1953. augusztus 13.

Zsofinyecz Mihály s. k.

A kohó és gépipari miniszter.

Jelzet: MOL XXIX-F-4 2. d. 11. t. - Magyar Országos Levéltár. Nehézipari Beruházási Nemzeti Vállalat.

6. Minisztériumi beszámoló a szovjet szakértők munkájának hasznosításáról

1953. december 15

Kohó- és Gépipari Minisztérium
Nemzetközi Kapcsolatok Osztálya
Szele Mihály elvtársnak
Budapest

1953. dec[ember]15

Szovjet szakértők munkájának hasznosítása.

Megbeszélésnek megfelelően az alábbiakban megküldjük a szovjet szakértők legutóbbi időre vonatkoztatott tevékenységéről készült összefoglalót.

1./ *Bunyajev* elvtárs a 011606 sz. szerződés, illetve az azt kiegészítő 011606/2 sz. szerződés alapján 1954. IX. 15.-ig tartózkodik nálunk. A szovjet generáltervező részéről van kiküldve, feladata a magyar főtervező tervezési munkájának felügyelete.

A nagyolvasztó indításával kapcsolatos még hátralévő munkáknak időre történő előkészítésének megtervezésével foglalkozott tételesen. Áll ez különösen az erőmű és a turbófuvo vonalán.

Szorgalmazta a nagyolvasztóhoz tartozó apró hátralévő munkáknak tételes, 100%-os előírás szerinti kivitelezését. Foglalkozott a kokszoló-mű indításához szükséges hengereit áruhiány következtében előállított új helyzet tisztázásával.

Úgy az operatív megbeszéléseken, mint a szovjet külkereskedelmi kirendeltséggel 2 hetenként tartott értekezleten közreműködött.

2./ *Boklag* elvtárs a 011606/1. sz. kiegészítő szerződés alapján, előreláthatólag 1954. III. 8-ig tartózkodik nálunk, mint a GIPROKOKSZ tervezőintézet kiküldöttje. Feladata a kokszolóműi tervezési felügyelete és a tervezési művezetés ellátása.

A kokszoló szénelőkészítési részének, továbbá 1. sz. blokkjának és a vegyi részek építkezési részének a műszaki terveknek megfelelő kivitelezését ellenőrizte.

Úgy az operatív megbeszéléseken, mint a szovjet külkereskedelmi kirendeltséggel 2 hetenként tartott értekezleten közreműködött.

3./ *Vasziljevsky* elvtárs a 011993 sz. szerződés alapján egyelőre 10 hónapig tartózkodik nálunk. Kiküldő szerve a Szovjetunió Építésügyi Minisztériuma.

Közreműködött a kokszolónál lévő helyzet feltárásában, Úgy a hengereit áru, mint a szerelések kérdésének tisztázásában. A kokszolóhoz szükséges magyar gyártású berendezéseket a gyártó üzemekben tételesen ellenőrizte a műszaki előírások betartását illetően.

Úgy az operatív megbeszéléseken, mint a szovjet külkereskedelmi kirendeltséggel 2 hetenként tartott értekezleten közreműködött.

4./ *Kurennov* elvtárs a 011993 sz. szerződés alapján előreláthatólag 10 hónapig tartózkodik nálunk. Kiküldő szerve a Szovjetunió Építésügyi Minisztériuma. Feladata az I. sz. nagyolvasztó és a Martin acélmű indítási minimumának tisztázása és lerögzítése.

A nagyolvasztóval kapcsolatos brigád- és operatív értekezleteken valamint a szovjet külkereskedelmi kirendeltséggel 2 hetenként tartott értekezleten rendszeresen közreműködött. A nagyolvasztó közeli indításával kapcsolatosan a kivitelezés kérdéseivel tételesen foglalkozott.

5./ *Dachnovszky* elvtárs a 011995 sz. szerződés alapján az I. sz. kokszolóblokk megindításáig tartózkodik nálunk. Feladata az I. sz. kokszolóblokk beindítási munkáinak irányítása.

Az I. sz. blokk hátralévő munkáinak tételes ellenőrzését végezte és a II. sz. blokk előkészítő munkáival foglalkozott.

A magyar ipar által gyártott berendezésekkel a gyártó helyeken minőség szempontjából foglalkozott.

Úgy az operatív megbeszéléseken, mint a szovjet külkereskedelmi kirendeltséggel 2 hetenként tartott értekezleten közreműködött.

6./ *Sirin* elvtárs a 011995 sz. szerződés alapján az I. sz. kokszolóblokk beindításáig tartózkodik nálunk. Sirin elvtárs a kemence építésének helyszíni ellenőrzésével tételesen foglalkozott.

7./ *Tulin* elvtárs a turbófuvo meghibásodásával kapcsolatos kijavítási munkálatokat ellenőrizte nagy lelkiismeretességgel úgy a Láng-gyárban, mint a helyszínen. Tevékenységének is betudható a hiba viszonylag gyors kijavítása. Így remélhető, hogy a turbófuvo teljes agregátjának a működése az előírásoknak megfelelően most már nem fog akadályokba ütközni.

Úgy az operatív megbeszéléseken, mint a szovjet külkereskedelmi kirendeltséggel 2 hetenként tartott értekezleten közreműködött.

8./ *Tyelezensko* elvtárs a 011995 sz. szerződés alapján tartózkodik nálunk. Feladata az egész műre vonatkoztatva mérő-ellenőrző (KIP) műszerekkel kapcsolatos kérdések.

A Sztálin Vasmű központi mérő ellenőrző berendezéseinek központi szervezete kialakításával, s ezzel kapcsolatos kérdéseknek tisztázásával foglalkozott. A nagyolvasztóhoz tartozó központi ellenőrző berendezéseknél a szerelő létszám munkáját ellenőrizte, melyet mennyiségileg nagyon kevésnek talált. A megbeszéléseken részt vett. [Utóbbi mondat tollal írva.]

Engny Névi

Jelzet: MOL XXIX-F-2-a 13. d. Szovjet szakértők munkája. - Magyar Országos Levéltár. Dunai Vasmű általános iratok.

Címkek:

[Szovjetunió](#) ^[6]

[Dunapentele](#) ^[7]

[Sztálinváros](#) ^[8]

[vaskohászat](#) ^[9]

[Dunai Vasmű](#) ^[10]

[1950-es évek](#) ^[11]

Kiadás: 11. évfolyam (2011) 2. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/diplomacia/szovjet_szakemberek_a_sztalin_vasmu_epitesen.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/diplomacia/szovjet_szakemberek_a_sztalin_vasmu_epitesen.html

[2] <http://www.sulinet.hu/tovabban/felveteli/2001/30het/tortenelem/tori30.html>

[3] http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/Dunaujvaros/pages/Dunaujvaros_tortene/003_dunapentele_dunaujvaros.htm

[4] <http://sztalinvaros.uw.hu/dunaujvaros2400/epites3.htm>

- [5] http://www.orszagalbum.hu/a-dunai-vasmo-megnyitasa_p_5639
- [6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/szovjetunio>
- [7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/dunapentele>
- [8] <https://www.archivnet.hu/cimkek/sztalinvaros>
- [9] <https://www.archivnet.hu/cimkek/vaskohaszat>
- [10] <https://www.archivnet.hu/cimkek/dunai-vasmu>
- [11] <https://www.archivnet.hu/cimkek/1950-es-evek>